

Volný čas

Vážená paní učitelko, milí žáci dovoluji abychom vás seznámili s naším referátem na téma volný čas.

Co je to volný čas? Je to časový úsek, většinou během dne nebo týdne, ve kterém člověk není zaneprázdněn žádnou prací. Jsou to různé zájmové činnosti jako kultura, sport, cestování. Člověk může svůj čas trávit podle sebe, nebo za pomoci různých organizací. Mezi nejznámější patří Domy dětí a mládeže, ty dnes nabízejí spousty činností i pro dospělé. Volný čas je důležitý pro rozvoj osobnosti. Člověk se snaží buď relaxovat, realizovat a zdokonalovat v nějakém oboru, či sportu, poznávat, věnovat se svým koníčkům, nebo strávit čas se svými přáteli a blízkými. Záleží však na každém, co si vybere. V dnešní době si lidé mohou vybrat z mnoha možností a věnovat se tomu, co právě je bude bavit a těšit. Během těchto činností většinou zapomeneme na věci, které ho trápí. Mnoho lidí si stěžuje na nedostatek volného času.

Pod pojmem „volný čas“ se rozumí čas, který jsme nestrávili ani ve škole ani v práci. Ženy v domácnosti mají hodně práce, uklízí, žehlí, vaří, umývají nádobí a musí nakupovat. Hodně lidí je samo vinné, že si neumějí svojí práci zorganizovat. Každý z nás tráví volný čas jinak. Mnoho lidí má jednoho nebo více koníčků. Mnoho lidí říká, že jsou mužské a ženské koníčky. Dále máme levné a drahé, aktivní a pasivní hobby. Ne jednomu koníčku se můžeme věnovat z domova. Z pasivních koníčků můžeme jmenovat například koukání na televizi nebo poslouchání muziky, k aktivním koníčkům patří například sportování nebo cestování. Mezi ruční práce patří například kutilství, opravy nebo práce na zahradě. Člověk sbírá, vyměňuje, prodává a kupuje nejenom dopisní známky ale také pohlednice, mince, etikety, pivní tácky a různé jiné věci a kuriozity. Koníček, který zabírá mnoho času je modelářství. Volný čas pomáhá načerpat sílu do dalších dnů.

Jak se dá trávit volný čas? Lyžováním na sjezdovkách a běžeckých tratích, bruslením. V létě koupaliště, přehrady cykloturistika, pěší túra, tenisové kurty, sauny, aerobik, posilovny, solária, restaurace, volejbal, basketbal, házená, karate, judo, cvičení pro ženy, aerobik, letní tábory. Volný čas je předmětem zájmu pracovníků

řady pedagogických a sociálních profesí, protože představuje na jedné straně příležitost pro osobnostní a sociální rozvoj lidí, na druhou stranu v sobě skrývá nemalá rizika. Co působí na rozvržení volného času lidí? Je to zkracování pracovní doby, jejich věk, okolí bydliště, ve kterém žijí a v neposlední řadě také literatura, která ovlivňuje vývoj a uvažování člověka.

Jak lidé využívají svůj volný čas? Dělí se na dva druhy. Prvním jsou ti, kteří ví, jak s volným časem naložit. Druhým jsou lidé, kteří neví, jak svůj volný čas využít. Pak se většinou zabývají činnostmi, která není pro ostatní lidi moc příjemná. Třeba se můžou schylovat k šikaně, zlodějství, k drogám a podobným nelegálním činnostem. Mezi dospělými jedinci se může objevit i nežádoucí volný čas ve formě nezaměstnanosti.

Jednou z možností, jak trávit svůj volný čas je navštěvování zařízení, která se zabývají výplní volného času, jak dětí tak i dospělých, tj. třeba domy dětí a mládeže, různá kulturní místa jako divadlo, kulturní domy, kina. Zde můžeme zařadit i různá kulturní akce jako jsou diskotéky, taneční, restaurace (hospody) a různá podobná zařízení.

Člověk má sklon přizpůsobit své chování okolním vlivům, a tím se i mění obsah jeho volného času. Hlavním aspektem na směr toho, jak se bude volný čas trávit určuje rodina jedince, jeho příbuzní, kamarádi, okolí a hlavně škola. Od školy jako všeobecně rozšířené vzdělávací a výchovné instituce se očekává vytváření předpokladů pro úspěšný vstup příslušníků mladé generace do občanského i volnočasového života. Její základní stupeň je povinný pro všechny děti příslušného věku, stupně střední a vyšší zahrnují rostoucí počet příslušníků dospívající mládeže a mladých dospělých. Svoji úlohu ve volném čase žáků škola uplatňuje jednak přímo, jednak prostřednictvím svých zařízení.

Dobrovolná účast na volno-časových aktivitách školy vytváří prostor pro rozvoj individuálních předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání jako souhrnu jednorázových i pravidelných činností. Plní funkci vzdělávací a výchovnou, kulturní a sociálně - preventivní, zdravotní, oddechovou a kompenzační. Ve spolupráci s rodiči, institucemi volného času a obce rozvíjí a kultivuje zájmy, nadání a sociální vztahy. V rámci školy působí specifická zařízení určená pro působení ve volném čase žáků. Navazují na zkušenost evropských zemí získanou v posledním století, jejímž

výsledkem byl – v duchu koncepcí nové výchovy – citlivý přístup k dětem a překonávání odtrženosti školy od zájmů žáků, života obce i společnosti. Důsledkem bylo rozšiřování výchovného působení do volného času dětí a mladých lidí, spojení jejich aktivit s nejbližším prostředím a spoluúčast na nich. Zpočátku tato zařízení plnila především sociální funkce, postupně vzrůstal význam kladený na zřetele výchovné (knihovny, čítárny, jednoduchá hřiště). Tato činnost se pak většinou přesouvá i domů, kde pak člověk rozšiřuje svůj obzor volného času a začíná se zajímat hlouběji o daný objekt svého zájmu. Tím se pak snadno dozví věci, kterých by se nijak jinak nedozvěděl. Tím i mažou jevy, které jsou v této době stále častěji viděny a to je odloučení různých věkových kategorií od sebe. Tj. to že se třeba mladiství lidé přestávají bavit se starší a mladší generací a tím se dostávají pouze do omezené skupiny lidí, stejných jako jsou oni samotní. A tím se dostáváme do situace, která by se měla co nejdříve začít řešit. Na tuto aktivitu začíná zaměřovat čím dál více organizací. Například uvedeme Občanské sdružení Tereza, která se snaží sblížit seniory s mladými lidmi, tím že je učí pracovat s počítačem a internetem. A tím se dostáváme k dalšímu vývoji volného času lidí.

Stále častěji lidé využívají internet ve svém volném čase a to tím způsobem, že začínají čím dál častěji u něj sedět a omezují čas, ve kterém se zabývali jinými volnočasovými aktivitami. Působením internetu a tím, že je na lidech stále častěji požadován alespoň jeden cizí jazyk se začíná rozbourávat bariéra mezi lidmi z různých částí světa. A to tím, že se zvyky, které si lidé třeba přečtou na internetu, tak začínají aplikovat ve svém volném čase a tím ho i aplikují na své okolí. V poslední době se začíná volný čas ubírat jiným směrem, než bylo doposud.

To, že lidé si před 30 lety trávili jinak než teď je asi jasné. A tím se dostáváme do situace, kde do volného času stále častěji zasahuje technika. To jsou například mobilní telefony, počítače a tím spojený internet, různé elektronické hračky. Zvláštní pozornost bych zaměřil na televizi a s ním spojené videa, v poslední době se stále více rozšiřující DVD přehrávače s vysokou kvalitou obrazu. A stále častěji tyto aktivity ovlivňují jak volný čas, tak i myšlení lidí, především dětí a mládeže, která se stále vyvíjí. Tím, že se rozšiřují média do domácností souvisí i riziko, že rodiče nechají děti dívat pro ně nepřístupné filmy plné násilí a sexu. A to je teprve období posledních 10

let a vývoj stále pokračuje, tak můžeme pouze spekulovat jak to bude za dalších 10 let. Třeba to změní drasticky trávení volného času.

Další oblastí, která se snaží nějak změnit obsah volného času lidí a především dětí je EU, tím že financuje mnoho projektů zaměřených na volný čas. Volný čas a práce má mnoho společného, i když se to nezdá. Jsou to třeba různé kurzy, které člověk ve svém volném čase absolvuje bez nějakého nátlaku. Aktivita, které většinou žáci a studenti provozují ve škole rozvíjejí jejich talent, nadání, či cit pro nějaký předmět. To potvrzují i studijní profesní a životní kariéry lidí, kteří se ve svém volném čase za podpory školy dostávali na olympiády, sportovní nebo umělecké soutěže, které měli předtím pouze jako zájmový článek ve svém volném čase. Když se člověk upne na nějaký předmět, či věc, která ho zajímá a věnuje se jí, tak vzniká člověk, který o tom ví všelicos a tím vznikají profesionálně zaměření jedinci na úzký obor, kde se uplatňují jako špičky ve svém oboru. Dost velkým významem ve volném čase je soutěžení. V lidech vzbuzuje soutěžního ducha tím je i odebírání od nudy, kterou tak často někdo dostává.

Nyní bychom se rádi zmínili o nějakých konkrétních příkladech, o různých šetřeních, procentech a číslech.

Podle šetření IDM (Institut dětí a mládeže) z roku 1994 působilo v mimo vyučovací činnosti školy 30 % mladých lidí ve věku 15–18 let a 15 % ve věku 19–23 let.

Pozdější výzkumná sonda IDM z roku 2003 (na 283 základních a 188 středních školách) ukázala, že příznivější situace byla ve srovnání se střední školou na škole základní, kde se více prosazovala aktivní účast žáků ve výuce, odklon od pasivního předávání poznatků a naopak uplatnění aktivizujících metod podporujících tvořivost. V dlouhodobém vývoji (roky 1986 – 1998 – 2002) činil průměrný počet zájmových útvarů na základní škole 11,4 – 10 – 13,5; na škole střední však klesl z 11,1 na 7 a 8. Podobně se v letech 1998–2002 vyvíjel i počet jejich členů: na základní škole vzrostl o 6 %, na škole střední se snížil o 3 %. Koncem sledovaného období připadalo na jednu ZŠ 16,1 útvaru zájmové činnosti se 204 účastníky, zatímco na SŠ pouze 8,4 útvaru a 126 účastníků.

Pokud jde o obsahové zaměření, v letech 1998–2002 podíl členů zájmových útvarů tělovýchovných na celkovém počtu všech účastníků zájmové činnosti základní školy klesl překvapivě z poloviny na třetinu. Podstatně, skoro o polovinu, se snížil i průměrný počet účastníků na jeden útvar zájmové činnosti (z 30,1 na 15,8 člena). V jiných oborech však na tomto stupni školy probíhal vývoj opačný. Zvýšil se zvláště podíl zájmových útvarů estetickovýchovných (zhruba na čtvrtinu všech účastníků), podíl činností společenskovedních byl 22 %, na následujících místech byly činnosti technické (13 %), přírodovědné (8 %) a turistické (1,5 %). Zájem se zvýšil zejména o angličtinu, o výpočetní techniku a práci na internetu, o výtvarnou činnost, sborový zpěv a keramiku (zde dokonce šestkrát), o matematiku a aplikované přírodní vědy. Na střední škole se nejvíce rozvíjel počet zájmových útvarů a jejich účastníků v tělovýchovné a společenskovední oblasti.

Docenit zájmový zřetel pomáhají sportovní třídy škol s rozšířenou výukou tělesné výchovy a sportů (je jich 286 se specializací např. kopaná, hokej, košíková, plavání, avšak také bojová asijská umění). Například jako součást projektu „Intenzifikace

sportovních tříd na základních školách“ vznikl na základní škole v pražské Jeseniově ulici zájmový klub zaměřený na atletiku a turistiku s celkovým počtem tří set členů, mezi nimi byl také atletický oddíl žáků do 10 let a starších sportovců do 18 let. Členové se přijímají na základě talentových zkoušek, prospěchu a zdravotních předpokladů a uplatňují se i ve volném čase. Klub pořádá jednou za měsíc víkendovou akci se zajímavým obsahem, o hlavních prázdninách letní stanový tábor. Po skončení základní školy mohou žáci podle svého přání ve sportovní činnosti pokračovat ve Sportovním centru mládeže při zdejším sportovním klubu.

Na našich základních školách v současnosti působí ve volném čase žáků školní družiny a školní kluby. Vznikly po druhé světové válce jako zařízení výchovy a péče o děti zaměstnaných rodičů. Charakterizuje je relativní stabilita pojetí, institucionálního řešení a výchovné praxe. Ve školním roce 2001–2002 bylo v 4200 školních družinách 225 tisíc žáků 1.–5. tříd a v 528 školních klubech 49 tisíc žáků vyšších ročníků základní školy. Těžiště jejich působení spočívalo tedy mezi žáky prvního stupně, poté se volnočasové aktivity žáků přesouvaly spíše do činnosti individuální nebo do institucí volného času mimo školu (zejména do domů dětí a mládeže, základních uměleckých škol nebo dobrovolných sdružení).

Školní družiny a školní kluby reagují na místní podmínky a přinášejí variantní řešení. Na malotřídce pro 1.–4. ročník (Lužany na Jičínsku) prostory školy sloužily dopoledne výuce, odpoledne školní družině, která za podpory místní samosprávy usilovala o pestrý program. K němu patřila výtvarná činnost a výstavy jejích výsledků, loutková scéna, malý pěvecký soubor, pořádání besídek, návštěvy bazénu a výlety, akce po rodiče.

Podobnou činnost rozvíjejí tato zařízení také na Slovensku. Školní družina při základní škole ve středně velkém městě (Považská Bystrica, 41 tisíc obyvatel) uskutečňovala aktivity příležitostné (překážková jízda na kole, činnost zaměřená na ochranu životního prostředí), pravidelné zájmové kroužky (taneční, pěvecký, dramatický, rozhlasový, turistický), působila také o víkendech a prázdninách (společné akce pro děti a rodiče o sobotách a nedělích, letní tábory). Školní družina při základní škole v Bernolákovu (západní Slovensko, 5 tisíc obyvatel) mohla fungovat v samostatné budově (tři základní prostory, dvě herny, společenská

místnost, sborovna), takže se podobala malému místnímu domu dětí a mládeže. Také zde pracovaly zájmové kroužky a soubor, pořádaly se výstavy dětských prací. V Senci jako sídle okresu se za pomoci představitelů místní samosprávy uskutečnila okresní přehlídka výsledků činnosti školních družin.

Školní družiny a školní kluby nashromáždily za dobu své působnosti zkušenosti, které jejich pracovníci zobecňují také v ročníkových pracích distančního studia. Jde o zajímavé náměty ověřené praxí, jež často vycházejí z populární projektové metody (resp. integrované tematické výuky) a dětem umožňují seznamovat se blíže s konkrétní oblastí zájmu. Činí tak prostřednictvím škály komplexně koncipovaných, na sebe navazujících způsobů činnosti. Ty umožňují připravit se na jednotlivé úkoly předem, v průběhu jejich plnění se seznamovat s věcnými souvislostmi, využít poznávacích i praktických činností včetně soutěží. Jednotlivé projekty lze dále přizpůsobovat konkrétním podmínkám a uplatnit vlastní nápady i návrhy účastníků.

Cílem projektu „Říše zvířat“ (pro 1. a 2. postupný ročník) bylo poskytnout dětem nové znalosti o různých oblastech živočišné říše (savci, ptáci, mořští živočichové, hmyz). K tomu se uskutečnily besedy, návštěvy zoologické zahrady a promítání filmů, po nich následovalo poznávání jednotlivých druhů podle obrázků, peří nebo hlasu. Využívalo se rovněž fotografií, kreseb nebo vystřihovánek dětí samých znázorňujících jednotlivé živočichy.

Výtvarný projekt „Voda“ pro 1.–5. ročník přibližoval různé jevy související s vodou a jejím významem (potopa, koloběh vody, říše v hlubinách, živá nebo znečištěná voda, Vltava, moje vysněná loď, plaveme a dovádíme na vodě). Podoby vody byly zachycovány různými způsoby – navozením atmosféry potopy; barevným znázorněním jejího koloběhu, čistoty nebo znečištění; prožitkem Andersenovy pohádky o malé mořské víle a jejím zobrazením pomocí kresby; seznámením se Smetanovou Vltavou; „cestováním“ lodí do různých koutů světa a ilustrováním zážitků při tom získaných; seznámením s různými styly plavání.

Jiná školní družina uskutečnila pro žáky 3.–5. ročníku projekt na podporu tělesné zdatnosti, obratnosti a získání nových znalostí. Nebyl vázán na místnost – proběhl na tábořišti v okolí obce jako soutěž dvojic, jež na osmi stanovištích plnily šestnáct úkolů zapisovaných do soutěžního průkazu. Mezi ně patřily: dovednosti (hmatem

rozeznat předměty uzavřené v sáčku, trefovat se šíškami do stromu, najít co nejvíce předmětů ve vymezeném prostoru, složit rozstříhaný obrázek), znalosti (určit strom podle větví, podle květů nebo listů květinu, vyslovit tři přání, která by pomohla přírodě), tělesná zdatnost (běh na 50 m, překonat několik metrů po čtyřech, udělat pět kroků na chůdách a pět přeskoků švihadlem, přeručkovat po nataženém laně). Při hodnocení splněných úkolů pomáhali starší žáci.